BIOLOGIYA FANINI O‘QITISHDA GURUHLI VA JAMOAVIY ISHLASH METODLARI

Narzullayeva Zuxra Haybulla qizi
Xalqaro Nordik Universiteti 2-magistranti

Haytbayeva Sayyora Raximberganovna
P.f.f.d. (PhD), v.b. dotsent
E-mail: nazrullayevazuhra01@gmail.com

Received: 09.10.2025
Revised: 10.10.2025
Accepted: 11.10.2025

Kalit so‘zlar:
biologiya, guruhli ishlash, jamoaviy metod, ta’lim, samaradorlik, o‘quvchi faolligi.

Annotatsiya. Biologiya fanini o‘qitishda guruhli va jamoaviy ishlash metodlari o‘quvchilarning bilim olish jarayonini faol va samarali qilishga xizmat qiladi. Ushbu metodlar orqali talabalarning muloqot qobiliyati, hamkorlikda ishlash ko‘nikmalari rivojlantiriladi hamda biologiya faniga bo‘lgan qiziqish ortadi. Maqolada guruhli va jamoaviy ish usullarining afzalliklari, ularni samarali qo‘llash usullari va ta’lim jarayonidagi o‘rni haqida so‘z yuritiladi.

Keywords:
biology, group work, collaborative method, education, effectiveness, student engagement.

Annotation. Group and collaborative learning methods in teaching biology contribute to making the learning process more active and effective. These methods develop students' communication skills, teamwork abilities, and increase interest in biology. The article discusses the advantages of group and collaborative methods, their effective application techniques, and their role in the educational process.

Ключевые слова:
биология, групповая работа, коллективный метод, образование, эффективность, активность учащихся.

Аннотация. Методы групповой и коллективной работы при преподавании биологии способствуют активизации и эффективности учебного процесса. Эти методы развивают у студентов навыки общения и сотрудничества, а также повышают интерес к биологии. В статье рассматриваются преимущества групповых и коллективных методов, способы их эффективного применения и роль в образовательном процессе.

`

Kirish. Zamonaviy ta’lim jarayonida o‘quvchilarning faolligini oshirish, bilimlarni chuqurlashtirish va mustahkamlash uchun an’anaviy dars metodlaridan tashqari yangi pedagogik yondashuvlar qo‘llanilmoqda. Ayniqsa, biologiya fani kabi tabiiy fanlarda nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog‘lash va o‘quvchilarda mustaqil fikrlash qobiliyatini shakllantirish muhim hisoblanadi. Shu bois, guruhli va jamoaviy ishlash metodlari ta’lim jarayonida katta ahamiyat kasb etadi. Ushbu metodlar nafaqat o‘quvchilarning faolligini oshirishga, balki ularning o‘zaro muloqot qilish, fikr almashish va hamkorlikda ishlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Biologiya fanining murakkab va keng qamrovli mazmuni o‘quvchilardan faqatgina yodlash emas, balki olingan bilimlarni amalda qo‘llash, tahlil qilish va muammolarni yechish qobiliyatini talab etadi. Guruhli va jamoaviy metodlar yordamida o‘quvchilar bir-birlari bilan tajriba almashadi, birgalikda muammolarni hal qiladi va o‘zaro yordam ko‘rsatadi. Natijada, ta’lim jarayoni nafaqat samaraliroq, balki qiziqarli va interaktiv bo‘lib, o‘quvchilarning o‘zini-o‘zi rivojlantirishga bo‘lgan intilishi ortadi. Shuningdek, guruhda ishlash o‘quvchilarni o‘zaro hurmat, sabr-toqat va mas’uliyat hissi bilan bog‘laydi. Ular birgalikda ishlash jarayonida liderlik, hamda mas’uliyatni bo‘lishish kabi ijtimoiy ko‘nikmalarni egallaydilar. Bu esa nafaqat ta’lim jarayonida, balki ularning hayotiy faoliyatida ham muhim omil hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, biologiya fanini o‘qitishda guruhli va jamoaviy ishlash metodlarining samarali qo‘llanilishi o‘quvchilarning bilim olish jarayonini sifat jihatdan yangi bosqichga olib chiqishi mumkin. Mazkur maqolada biologiya fanini o‘qitishda guruhli va jamoaviy ishlash metodlarining mohiyati, afzalliklari va amaliyotda qo‘llanish usullari ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, ta’lim jarayonida ushbu metodlarni samarali qo‘llash uchun pedagogik yondashuvlar va tavsiyalar taqdim etiladi. Biologiya fanini o‘qitishda guruhli va jamoaviy ishlash metodlari o‘quvchilarning bilim olish jarayonini faol va samarali qilishga xizmat qiladi. Ushbu metodlar orqali talabalarning muloqot qobiliyati, hamkorlikda ishlash ko‘nikmalari rivojlantiriladi hamda biologiya faniga bo‘lgan qiziqish ortadi. Maqolada guruhli va jamoaviy ish usullarining afzalliklari, ularni samarali qo‘llash usullari va ta’lim jarayonidagi o‘rni haqida so‘z yuritiladi. Biologiya fani o‘quvchilarda tabiatga bo‘lgan qiziqishni uyg‘otish, hayot jarayonlarini chuqurroq tushunishga yordam berish va amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishda muhim o‘rin tutadi. Zamonaviy ta’lim jarayonida esa an’anaviy o‘qitish metodlari bilan bir qatorda, guruhli va jamoaviy ishlash metodlarining ahamiyati ortib bormoqda. Ushbu metodlar nafaqat o‘quvchilarning bilim olish jarayonini yanada interaktiv va samarali qiladi, balki ularni mustaqil fikrlashga,

`

ijodkorlikka va muloqot ko‘nikmalarini rivojlantirishga ham undaydi. Shu boisdan, biologiya fanini o‘qitishda guruhli va jamoaviy ishlash usullarini tadbiq etish ta’lim sifatini oshirish va o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta’minlash uchun zarur hisoblanadi. Bugungi kunda ta’lim jarayonida o‘zaro hamkorlikka asoslangan yondashuvlar keng qo‘llanilmoqda, chunki ular o‘quvchilarning bilim olishga bo‘lgan motivatsiyasini oshiradi hamda o‘zaro munosabatlarni mustahkamlaydi. Shu bilan birga, pedagoglar tomonidan bu metodlarni samarali qo‘llash uchun innovatsion yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalar joriy etilishi talab etiladi. Ushbu tadqiqotda biologiya fanini o‘qitishda guruhli va jamoaviy ishlash metodlarining samaradorligi o‘rganilib, ularning ta’lim jarayoniga ta’siri va o‘quvchilarning o‘quv faoliyatiga ijobiy ta’siri tahlil qilinadi. Bu esa ta’lim jarayonini yanada sifatli va samarali qilishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili. Biologiya fanini o‘qitishda guruhli va jamoaviy ishlash metodlari haqida ko‘plab ilmiy manbalarda fikrlar va tadqiqotlar mavjud. Birinchi navbatda, [1] tadqiqotda guruhli ishlash metodlari o‘quvchilarning faolligini oshirish va bilimlarni mustahkamlashda muhim rol o‘ynashi ta’kidlangan. Muallif guruhdagi o‘zaro aloqalar o‘quv jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshirishini qayd etadi. Shuningdek, [2] manbada jamoaviy ishlash usullarining o‘quvchilarda muloqot va hamkorlik ko‘nikmalarini rivojlantirishda samaradorligi haqida batafsil so‘z yuritilgan. [3] tadqiqotida esa biologiya fanida amaliy mashg‘ulotlarni guruhda bajarish o‘quvchilarning muammolarni hal qilish qobiliyatini oshirishga yordam berishi keltirilgan. Ushbu manbada guruhdagi har bir a’zo o‘zining mustaqil fikrini bildirishga va birgalikda yechim topishga o‘rgatiladi, bu esa ta’lim jarayonini interaktiv qiladi. Bundan tashqari, [4] maqolada guruhli va jamoaviy ishning ta’lim sifati va o‘quvchilarning qiziqishini oshirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. [5] tadqiqotda biologiya fanida jamoaviy ishlash metodlarini samarali qo‘llash uchun pedagoglarning malakasi va tayyorgarligi muhim omil sifatida ko‘rsatib o‘tilgan. Muallif pedagogik yondashuvlarni yangilash va o‘quvchilarni faol ishtirokga jalb qilish zarurligini urg‘ulaydi. Shuningdek, [6] manbada guruhda ishlash jarayonida o‘quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishi o‘rganilgan, bunda ijtimoiy ko‘nikmalar va mas’uliyat hissi shakllanishi ta’kidlangan. Oxirgi [7] tadqiqotda biologiya fanini o‘qitishda guruhli va jamoaviy ishlash metodlarining zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bilan uyg‘unligi va bu yondashuvlarni qo‘llash orqali ta’lim sifatini yanada oshirish imkoniyatlari ko‘rib chiqilgan. Ushbu manbada texnologiyalar yordamida interaktiv va kooperativ o‘rganish jarayonlarini tashkil etishning afzalliklari batafsil tahlil qilingan. Shunday qilib, mavjud

`

adabiyotlarni tahlil qilishdan ko‘rinib turibdiki, biologiya fanini o‘qitishda guruhli va jamoaviy ishlash metodlari o‘quvchilarning faolligini oshirish, bilimlarni yanada chuqurroq va samaraliroq egallash, shuningdek, ularning ijtimoiy va kommunikativ ko‘nikmalarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, bu metodlarni samarali qo‘llash uchun pedagoglarning malakasi va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ham katta rol o‘ynaydi.

Materiallar va usullar. Tadqiqotda foydalanilgan materiallar biologiya fanini o‘qitishda guruhli va jamoaviy ishlash metodlarini qo‘llashga doir adabiyotlar, o‘quvchilar va o‘qituvchilar tajribasidan tashkil topdi. O‘rganilgan adabiyotlar zamonaviy pedagogik yondashuvlar, metodologik asoslar hamda amaliy usullarni o‘z ichiga olgan. Shu bilan birga, real maktab sharoitida guruhli va jamoaviy ishlash metodlarini sinovdan o‘tkazish uchun o‘quvchilar guruhlarga bo‘linib, turli biologiya mavzulari bo‘yicha loyihalar va amaliy mashg‘ulotlar bajarildi. Tadqiqotda ishtirok etgan o‘qituvchilar o‘z pedagogik tajribalarini, kuzatuvlar va o‘quvchilarning faolligi bo‘yicha ma’lumotlarni taqdim etdi. Bundan tashqari, ta’lim jarayonida foydalanilgan zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va pedagogik dasturlar ham tadqiqot materiallari sifatida qo‘llanildi.Tadqiqot usullari sifatida sifat va miqdoriy tahlillar birlashtirildi. Sifatli usullarga o‘qituvchilar va o‘quvchilar bilan suhbatlar, so‘rovnomalar, darslarni kuzatish kiradi. Bu usullar yordamida guruhdagi o‘quvchilar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar, faollik darajasi va metodlarning samaradorligi haqida batafsil ma’lumot olindi. Miqdoriy usullar sifatida testlar va baholash natijalari tahlil qilindi, bu orqali o‘quvchilarning bilim darajasi va ko‘nikmalarining o‘zgarishi aniqlandi. Shu bilan birga, eksperiment usuli qo‘llanilib, guruhli va jamoaviy ishlash metodlarini qo‘llashdan oldingi va keyingi o‘quv natijalari solishtirildi.Bundan tashqari, ta’lim jarayonida foydalanilgan metodik materiallar va darsliklar ham tahlil qilindi, ular ichida guruhli va jamoaviy ishlash uchun mo‘ljallangan topshiriqlar, testlar va loyihalar mavjud edi. Ushbu materiallar yordamida o‘quvchilar o‘zaro hamkorlikni yo‘lga qo‘yib, mavzularni chuqurroq o‘rganishga imkon yaratildi. Tadqiqot davomida o‘quvchilar guruhlari tarkibi, ularning faoliyati va natijalari muntazam qayd etildi va o‘rganildi.Umuman olganda, ushbu tadqiqotda qo‘llangan materiallar va usullar biologiya fanini o‘qitishda guruhli va jamoaviy ishlashning samaradorligini aniqlashga qaratilgan bo‘lib, ular ta’lim jarayonining turli bosqichlarida o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash hamda rivojlantirishga xizmat qildi.

`

1-Jadval. Guruhli ishlash metodining o‘quvchilarning bilim darajasiga ta’siri

Guruh turi	O‘quvchilar soni	Testdan oldingi o‘rtacha ball	Testdan keyingi o‘rtacha ball	O‘sish foizi (%)
An’anaviy (nazariy)	30	65	70	7.7
Guruhli ishlash	30	66	82	24.2
Jamoaviy ishlash	30	64	85	32.8

Birinchi jadvalda biologiya fanini o‘qitishda guruhli va jamoaviy ishlash metodlarining o‘quvchilarning bilim darajasiga ta’siri ko‘rsatildi. Jadval natijalaridan ma’lum bo‘ladiki, an’anaviy metod bilan ta’lim olgan o‘quvchilarning testdan keyingi o‘rtacha balli biroz oshgan bo‘lsa, guruhli va ayniqsa jamoaviy ishlash metodlarida bu ko‘rsatkich sezilarli darajada yuqorilagan. Guruhli ishlashda o‘rtacha ball 24,2% ga, jamoaviy ishlashda esa 32,8% ga o‘sish qayd etilgan. Bu natija guruh va jamoaviy metodlarning o‘quvchilarning bilimini mustahkamlashda samarali ekanligini ko‘rsatadi va ularning o‘quv faolligini oshirishga xizmat qiladi.

2-Jadval. Guruhli va jamoaviy ishlash metodlarining o‘quvchilarda rivojlangan ko‘nikmalari

Ko‘nikma turi	An’anaviy metod (%)	Guruhli ishlash (%)	Jamoaviy ishlash (%)
Mustaqil fikrlash	45	70	75
Muammolarni hal qilish	40	68	80
Muloqot va hamkorlik	50	72	88
Mas’uliyat hissi	55	65	85

Ikkinchi jadvalda esa guruhli va jamoaviy ishlash metodlari yordamida o‘quvchilarda rivojlangan asosiy ko‘nikmalar taqqoslandi. Jadval ma’lumotlariga ko‘ra, mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish, muloqot va hamkorlik hamda

`

mas’uliyat hissi kabi ko‘nikmalar an’anaviy metodga nisbatan guruhli va jamoaviy ishlash metodlarida sezilarli darajada yuqori. Ayniqsa, jamoaviy ishlashda o‘quvchilarning muloqot va hamkorlik ko‘nikmalari 88% ga yetgan, bu esa o‘zaro ta’sir va birgalikda ishlash qobiliyatining kuchayishini ko‘rsatadi. Shuningdek, bu metodlar o‘quvchilarda faollik, mas’uliyat va ijodkorlikni rivojlantirishga ham yordam beradi.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari ko‘rsatdiki, biologiya fanini o‘qitishda guruhli va jamoaviy ishlash metodlari o‘quvchilarning bilim darajasini sezilarli darajada oshiradi. Guruhda ishlash o‘quvchilarda mustaqil fikrlash va muammolarni hal qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi, shu bilan birga o‘zaro hamkorlik va muloqot ko‘nikmalarini mustahkamlaydi. Olingan ma’lumotlarga ko‘ra, guruhli va jamoaviy ish o‘quvchilarning darsga qiziqishini oshirib, ta’lim jarayonini interaktiv va samarali qiladi. Bu esa o‘z navbatida o‘quvchilarning faolligi va ijodkorligini rag‘batlantiradi. Tadqiqot davomida o‘qituvchilar tomonidan qo‘llangan usullar va metodlar o‘quvchilarning bilim olishi jarayonini yanada qiziqarli va tushunarli qilgani kuzatildi. Shu bilan birga, jamoaviy ishlash jarayonida o‘quvchilar orasida mas’uliyat va o‘zaro yordam ko‘rsatish tuyg‘usi kuchaydi, bu esa ijtimoiy ko‘nikmalarni shakllantirishda muhim omil bo‘ldi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, guruhli va jamoaviy ishlash metodlarini ta’lim jarayoniga joriy etish o‘quvchilarning o‘rganish motivatsiyasini oshirish bilan birga, bilimlarni chuqurroq va mustahkamroq egallash imkonini beradi. Shu bilan birga, tadqiqot davomida aniqlangan muammolar va qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun pedagoglarning metodik tayyorgarligi va doimiy kasbiy o‘sishi zarurligi ta’kidlandi. Tadqiqot natijalari shuningdek, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini jamoaviy ishlash bilan uyg‘unlashtirish ta’lim sifatini yanada oshirishga xizmat qilishini ko‘rsatdi. Shu asosda, biologiya fanini o‘qitishda guruhli va jamoaviy ishlash metodlarini keng qo‘llash nafaqat o‘quvchilar bilimini yaxshilash, balki ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari guruhli va jamoaviy ishlash metodlarining zamonaviy ta’lim jarayonida ahamiyatini tasdiqlaydi va ularni samarali qo‘llash uchun aniq tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, guruhli va jamoaviy ishlash metodlari nafaqat o‘quvchilarning bilim darajasini oshirish, balki ularning o‘zaro muloqotini rivojlantirish va ijtimoiy ko‘nikmalarini shakllantirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Bu metodlar o‘quvchilarga birgalikda ishlash, fikr almashish va mas’uliyatni taqsimlash imkonini beradi, bu esa o‘z navbatida ta’lim jarayonining sifatini

`

yaxshilaydi. Shu bilan birga, guruhdagi har bir a’zoning faol ishtirokini ta’minlash uchun o‘qituvchilarning pedagogik mahorati va metodik yondashuvlari muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, ayrim o‘quvchilarda guruhdagi faoliyatga nisbatan qiziqish darajasi boshqalariga qaraganda pastroq bo‘lishi mumkin, shuning uchun pedagoglar har bir o‘quvchining qiziqishi va qobiliyatini hisobga olgan holda individual yondashuvni ham qo‘llashlari zarur. Bundan tashqari, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yordamida guruhli va jamoaviy ishlash jarayonini yanada interaktiv va samarali qilish mumkin. Ushbu texnologiyalar o‘quvchilarning mustaqil va hamkorlikda o‘rganish imkoniyatlarini kengaytiradi, ularni o‘rganishga yanada qiziqtiradi. Tadqiqot natijalari shuningdek, ta’lim jarayonida guruhli va jamoaviy metodlarni qo‘llash orqali o‘quvchilarning o‘zini-o‘zi boshqarish, mas’uliyat hissi va yetakchilik ko‘nikmalarini rivojlantirish mumkinligini ko‘rsatdi. Shu sababli, pedagogik amaliyotda ushbu metodlarni muntazam ravishda qo‘llash, o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishini ta’minlash va tegishli metodik qo‘llanmalarni ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega.

Начало формы

Конец формы

Начало формыXulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, biologiya fanini o‘qitishda guruhli va jamoaviy ishlash metodlari o‘quvchilarning bilim darajasini oshirish, faolligini rag‘batlantirish va ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Ushbu metodlar ta’lim jarayonini interaktiv va qiziqarli qiladi, o‘quvchilarni mustaqil fikrlashga va muammolarni hal qilishga o‘rgatadi. Shuningdek, pedagoglarning malakasi va zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash bu jarayonning samaradorligini yanada oshiradi. Shu bois, guruhli va jamoaviy ishlash metodlarini biologiya fanini o‘qitishda keng joriy etish tavsiya etiladi, bu esa ta’lim sifatini yaxshilashga va o‘quvchilarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi.

`

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Axmedov, S. (2020). Biologiya fanini o‘qitishda innovatsion pedagogik metodlar. Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti.
2. Islomova, M. (2019). Guruhli ishlash usullarining ta’lim jarayonidagi ahamiyati. Pedagogika ilmiy jurnali, 3(15), 45-52.
3. Karimov, R. (2021). Biologiya fanini o‘qitishda amaliy mashg‘ulotlar samaradorligi. Ilmiy-texnik jurnal, 6(4), 112-119.
4. Tursunov, D. (2018). Jamoaviy ishning ta’lim sifatiga ta’siri. Ta’lim texnologiyalari, 2(8), 67-73.
5. Rasulova, N. (2022). Pedagoglarning malakasi va zamonaviy metodlar. Oliy ta’lim va fan, 1(10), 88-94.
6. Sobirov, J. (2020). O‘quvchilarning ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirish usullari. Psixologiya va pedagogika, 4(12), 25-30.
7. Normatova, L. (2023). Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish biologiya ta’limida. Zamonaviy ta’lim yutuqlari, 5(3), 101-108.

`